

муванні змісту та методів роботи нової школи. Саме за його пропозицією із системи освіти було вилучено наукову вертикаль, а інститути та технікуми визнано рівноправними вищими закладами. Невід'ємною частиною педагогічної діяльності Р. було редагування ним педагогічного часопису «Шлях освіти» (1922–27). Р. є автором понад 60 наук. та наук.-популярних праць та історико-педагогічних розвілок, присвячених проблемам реформування системи освіти, створення її нових концептуальних засад. Заслугою Р. є внесок у створення Українського науково-дослідного інституту педагогіки (1926), де він очолив секцію системи освіти.

У 40-х рр. Р. працював у Наркоматі освіти Башкирської АРСР, директором московської філії українського педагогічного видавництва «Радянська школа» (1943), організовував видання підручників для шкіл України; був директором науково-методичного кабінету з заочної педагогічної освіти Міністерства освіти УРСР (1944–48). З 1948 Р. персональний пенсіонер. До останніх днів свого життя займався науковою діяльністю. Р. був не лише талановитим організатором системи народної освіти в Україні, а й високоосвіченим педагогом, вченим, дослідником важливих проблем розвитку народної освіти, навчання та виховання дітей і молоді, одним із перших істориків культурної революції в Україні.

Тв.: Суспільствознавство в наших школах // Рад. Освіта. 1926. № 1; Чергові завдання нав-

ково-методичної роботи // Шлях освіти. 1926. № 1; Суспільствознавство в системі радянської освіти // Шлях освіти. 1926. № 6–7; Чергові завдання науково-методичної роботи // Шлях освіти. 1926. № 1.

Лит.: Гитянский С.К. Народна шана діячу української радянської культури: До 90-річчя від дня народження Я.П. Ряппо // Укр. іст. журнал. 1970. № 4; Брожек В. Особистий фонд Я.П. Ряппо [Докум. матеріали видатного діяча нар. освіти (1880–1958) в Центр. держ. іст. архіві УРСР. Київ] // Архіви України. 1966. № 4; Лиллемяе В. 100 лет со дня рождения Я. Ряппо: Партийный деятель УССР (1880–1958) // Коммунист Эстонии. 1980 № 4. С.61–62; Українська педагогіка в персоналіях: Навч. посібник / За ред. О.В. Сухомлинської. К., 2005. С.37–42.

С.М. Калібовець

СПАСЬКА Євгенія Юріївна (20.12.1892, Ніжин, нині Чернігівської обл.–12.09.1980, Алмата, Казахстан) — мистецтвознавець, етнограф.

Н. в сім'ї священника. Закінчила Ніжинську гімназію (1910), історико-філологічний ф-тет Вищих жіночих курсів ім. Гер'є (1914). У роки Першої світової війни була сестрою милосердя.

Працювала в Києві секретарем газети «Пролетарська правда», у видавництві «Новая деревня» (з 1923). Як вільний слухач Київського Археологічного ін.-ту відвідувала семінари Д.М. Шербаківського. В.М. Зуммера.

Ф.Л. Ернста. З 1925 працювала завідувачем відділу кустарної промисловості Київського сільськогосподарського музею. Досліджувала кустарну промисловість і традиційне мистецтво Чернігівщини, зокрема гончарство, тканини. Підготувала цикл етюдів на тему «Чернігівське гончарство». Серед інших розвідок — «Пузирьовський посуд на Чернігівщині», «Шльонський гончарний круг», «Глечик із хрестиком», «Гончарні кахлі Чернігівщини», «Нарис історії заводу А. Міклашевського в селі Волокитні», «Кохльові печі в садибі Покоршина». У 1931–34 працювала в Київському ін.-ті промислової кооперації, вивчала ткацтво Кролевецьких різних історичних періодів. Результати досліджень виклала в роботі «Кролевецькі опорний пункт художнього ткацтва на Україні», та в нарисах про кролевецькі рушники (не опубліковані). Підготувала до друку працю «Промислова вишивка Київщини» та шість альбомів із зразками вишивки Київщини. У ці роки навчалася на Київській науково-дослідній кафедрі мистецтвознавства, захистила промоційну працю на звання наукового співробітника (1931).

У 1934 С. було заарештовано та вислано з Києва. Жила в Саратові, Алма-Аті, Семипалатинську. Працювала інструктором із художніх промислів в Управлінні промисловості при РНК Казахської РСР (із 1946), науковим співробітником відділу етнографії Казахстанської Академії наук і Центрального Державного музею (1948–61). У Державному педагогічному

інституті ім. Абая працювала секретарем вченої ради, завідувала відділом аспірантури. Реабілітована в вересні 1989.

Тв.: **Окремі видання:** Народное искусство Галиции и Буковины и Земский Союз в 1916–1917 гг. войны. К., 1919. С. 18–31 (співавтор збірника); Кахлі Чернігівщини (XVIII–XIX ст.). Попереднє звідомлення. К., 1927; Гончарські кахлі Чернігівщини XVIII–XIX ст. К., 1928; Пелагея Яковівна Литвинова (1833–1904): Нарис її життя та праці за її рукописами й родинними документами // Етнографічний вісник. Кн. 7. К., 1928. С. 168–199; Глечик із хрестиком (етюд із циклу «Чернігівське гончарство») // Матеріали з етнології та антропології. Т. 21–22. Част. I. Львів, 1929. С. 35–41; Орнамент бубнівського посуду // Матеріали до етнології. Т. II. К., 1929. С. 104–109; З практики підготовки кадрів художньо-текстильної промисловості на Київщині // Техніка та раціоналізація промкооперації (Київ). 1930. Ч. 4–5. С. 51–55; Матеріали до історії фарфорової фабрики А.М. Міклашевського (1836–1861) // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. К., 1959. С. 120–136; Господарство кролевецьких скупників Риндіних // Український історичний журнал. 1962. № 5. С. 109–111; Спогади про мого найсворішого вчителя Данила Шербаківського (Передмова та публікація С. Білокося) // Україна: Наука і культура. Вип. 24. К., 1990. С. 272–286; Обрус із гетьманського столу (Скратерті гетьмана Івана Скоропадського (1646–1722)). Передмова та публі-

кація Є. Шудрі // НТЕ. 2000. № 5–6. С. 75–85.

Лит.: Спаська Є. // Словник художників України. К., 1973. С. 185–186; Білокін С. Мистецтвознавча діяльність Є. Ю. Спаської // НТЕ. 1983. № 6. С. 64–67; Білокін С.Н. Копюбинська та Є. Спаська про свого вчителя — Д. Шербаківського // Треті Гончарівські читання. Київ, 26–28 січня 1996 р.: Регрес і регенерація в народному мистецтві. К., 1996. С. 11; Маньковська Р. Діяльність Є.Ю. Спаської на ниві музейництва // Історія України: маловідомі імена, події, факти. К., 1997. Вип. 2. С. 286–292; Мистецтво України. Біографічний довідник. К., 1997. С. 555; Кара-Васильєва Т. Українська вишивка на зламі століть // Українське мистецтво та архітектура кінця ХІХ – початку ХХ ст. К., 2000. С. 135–152, 228–230; Шудря Є. Всім серцем на Лесні. (зі спадщини дослідниці народного мистецтва Євгенії Спаської) // НТЕ. 2000. № 5–6. С. 73–75; Євгенія Спаська // Борисенко В. Нариси з історії української етнології 1920–1930 років. К., 2002. С. 61–63; Євгенія Спаська // Шудря Є. Подвижниці народного мистецтва. К., 2003. С. 36–39; Евгения Юрьевна Спасская // Мусаева У. К. Подвижники Крымской этнографии 1921–1941: историографические очерки. Симферополь, 2004. С. 120–169; Кочубей Ю., Циганкова Е. Орієнтальне мистецтвознавство в Україні в 20–30 рр. ХХ ст. В. М. Зуммер (1885–1970). К., 2005. С. 26.

Архіви: Національні архівні наукові фонди рукописів і фонозаписів ІМФЕ ім. М.Т. Рильсько-

го НАН України (ф. 47 — особовий архів Є. Спаської).

Н.В. Студенець

ШОВКОПЛЯС Ганна Михайлівна (11.05.1920. Київ–28.09.2001. Київ) — історик, археолог, музеєзнавець, пам'яткознавець.

Дівоче прізвище — Василенко. Чоловік — Шовкопляс Іван Гаврилович.

Закінчила Київський державний ун-т ім. Т.Г. Шевченка. З 1944 й до останнього дня життя працювала в Державному історичному музеї УРСР (нині Національний музей історії України) навк співробітником, зав. відділу археологічних фондів (1986–93), провідним науковим співробітником. Протягом багатьох років проводила активну лекційну роботу, екскурсії музеєм та історичними місцями України. Заслужений працівник культури (1999).

Дослідник пам'яток давніх та ранньосередньовічних слов'ян на території Києва (Оболонь, 1965–74). Брала участь в багатьох археологічних експедиціях і наукових конференціях із археології та охорони пам'яток в Україні та за її межами.

У зв'язку з підготовкою до 100-річчя з часу заснування музею, здійснила велику роботу з вивчення архівних матеріалів, пов'язаних із історією музею. Їїго фундаторами та співробітниками й опублікувала низку статей і нарисів. Автор понад 140 праць із археології, історії та краєзнавства.

Тв.: Археологічні пам'ятки гори Киселівки в Києві // Праці Київського державного історич-